

כתב רבינו הק' ז"ע בספר ויואל משה מאמר לשון הקודש סימן כ"ג וז"ל וחם לבי בקרבי בהגיגי מגודל התמיה העצומה אשר גם שומרי תורה ומצות בישראל ותלמידי חכמים אינם מרגישים את חומר העון כי נורא הוא שמניחים ללמוד בבתי ספר לנערים את לשונם הטמא שקוראים אותו עברית, אשר דין גרמא בנזקין כמו שכתבתי קצת למעלה והלא מבלעדי כ"ז היאך לא יתבוננו, וכי עדיף מס"ת שכתבו מין שצריך לשרפו עם האזכרות שבו כמבואר בשבת דף קט"ז וכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות יסודי התורה הל' ח הטעם שמצוה לשרפו כדי שלא להניח שם לאפיקורסים ולא למעשיהם, והלא מיירי בס"ת שנכתב כדין ולא חידש בו המין שום אות או תנועה אלא העתיקו מהס"ת שנתנו הקב"ה בסיני עם האזכרות שבו ואעפ"כ אך בשביל שהוא כתבו צריך לשרפו שלא להניח שם לפעולתו כלל, ומכ"ש בזה הלשון שנתחבר ונתחדש ע"י המינים ומקורו מספריהם המלאים מינות וכפירה ר"ל שאין ספק שהחיוב לשרפו ולאבדו מן העולם, ובפרט שממשיך גם לספריהם כמ"ש בתנדב"א שכשיצאו ישראל ממצרים קבלו עליהם שלא ילמדו לשון מצרים כדי שלא יביטו עי"ז בספריהם שיש בהם גם דרכי ע"ז, אבל יצרא דע"ז כבר בטלוהו אנשי כנסת הגדולה ושאני מינות דמשכא.

ובפרט שיש בתוך הלשון עצמו כמה דברי מינות. ובהיותי בארץ ישראל הראיתי להם כמה מלות שאין להם פירוש כי אם בכוונה לשם מינות ר"ל, וסתם מחשבת מין למינות. ואין להסתפק כי העושהו והמחברו שהיה מושרש כ"כ המינות שהעמיק בו רעיונותיו הטמאים לערב בתוך הלשון דברי מינות. ועלובה עיסה שנחתומה מעיד עליה שהפראפעסאר הגדול שבהם שעשה תולדות הספרות העברית כתב בעצמו שנעשה זה הלשון לנגח בו האדוקים [כי אדוקים נקרא בלשונם שומרי התורה], וגם כתב שהציונים הזקנים אף שלא היו אדוקים מ"מ לא הסכימו לשנות את לשון הקודש שהיא מסורה ישנה, אלא הצעירים שבהם אמרו שכמו שעושין שינויים בשאר לשונות כמו כן אפשר לעשות בזה הלשון, וכן הוי שעששו בעוה"ר יש גם שומרי תורה ומצות שאין להם אפילו אותו המורא שהיה להציונים הראשונים אף שהיו ג"כ אפיקורסים, אלא מקבלים באהבה הלשון והשינויים שעושין שועלים שועלים קטנים מחבלים כרמים ומביאים הנגח לביתם המועד לנגח רובי רבבות מישראל להסיתם ולהדיחם מאמונת השי"ת ותורתו באופן נורא. עכ"ל.

והנה בדורנו ירד ירדנו עד שלא נשאר כי אם מיעוטא דמיעוטא משומרי המצות בא"י שנוהרים מהדיבור בלשון הטמא של הציונים, ונתחברו הרבה ספרים קדושים שיש בהם תערובת מלשונם, אם מעט ואם הרבה, וגם בחוץ לארץ אע"פ שאין נכשלים בדיבור כ"כ מ"מ בכתיבה יש הרבה יראי שמים המכניסים בספריהם או בקונטרסים ואיגרות ופתקאות שכותבים איזה מילות מלשון הציונים, פעמים בשגגה ופעמים בפשיעה, עד שבאנו לידי כך שכמעט אין איש יודע להכיר אם איזה מילה היא מלשון הציונים או מלשון הקודש הטהור שנשתמשו בו בכל הדורות, כדי שידע אם ראוי לכותבו או לא. ואפילו אם יכיר שהוא מלשונם לפעמים לא יוכל למצוא דרך אחרת לפרש את מחשבתו, ובע"כ יכתוב מילה טמאה.

והטעם לזה הוא, שבזמנינו נשתנו סדרי העולם ונתחדשו הרבה דברים ופעולות ודרכי מחשבה שלא היו עד הנה, וגם נתערבו ישראל באומות ובעונותינו הרבים אנו הולכים בדרכיהם וחושבים כמחשבותיהם ובלשונם של האומות, ולכן כשאנו באים לכתוב בלשון הקודש אנו מוכרחים לפרש בו אותם דרכים ומחשבות שאין מקורם ממקור טהור מהתורה הקדושה, וקשה מאד לעשות כן בלא להוסיף על הלשון. ואינני מדבר דווקא בהוספות גמורות דהיינו מילות שאין להם מקור בלשון הקודש כלל, אלא אפילו בבנינים חדשים של שרשים ישנים, וכמו דתי ותורני ואישי ותאריך ויהדות. והמשתמש במילות כאלו נוטה להשקפת הציונים, שהם אומרים שישראל צריכים להיות ככל הגויים וכשם שכל לשונות הגויים משתנים לפי הזמן וממילא לכל מילה בלשון אחת אפשר למצוא מלה בלשון אחרת שמשמעותה שוה לה, כך בלשון הקודש צריכים אנו לבדות מילות חדשות או בנינים חדשים כדי שיהיה אפשר לתרגם מלה במלה מלשונות הגויים. ועי"ז עשו מלשון הקודש לשון חול, שאינה אלא השתדלות להתדמות לכל הגויים.

וידוע מ"ש הרמב"ם במורה נבוכים והובא ברמב"ן פרשת כי תשא, שהטעם שנקרא לשוננו קדוש הוא לפי שלא ימצאו בו שמות לאבר הבעילה לזכר או לנקבה ולא לטפה ולשתן ולצואה רק בכינוי. ונראה לפרש שיטתו יותר, דכל לשון מורה על חייהם ומחשבותיהם של המדברים בה, שאם נמצא לשון שיש בה מילות הרבה לדברים שאינם נקיים, בידוע שאותו העם שטוף בזימה הוא, ואם אין בה מילות אלו מוכח שעם קדוש ופרוש הוא. ובאמת לשון הקודש היא מן השמים שכל מילה ומילה שיש בה ידועה לנו ע"י נבואה וכמ"ש החת"ס בפרשת נח, וא"כ ממה שאין בה דברים שאינם נקיים אין ראיה על בני ישראל שהיו מדברים בה, שהרי הם לא חידשו הלשון מעצמם רק קבלוה מן השמים. אבל הדבר נעשה להיפך, שהלשון משפיע על העם, שכיון שיצא לשון הקודש ממחשבתו של הקב"ה שהוא כולו קדוש וטהור

ממילא כל זמן שבני ישראל גדרו עצמם ודברו בה בלא הוספה ושינוי, היו כל מחשבותיהם ודבריהם קדושים וטהורים. וכן בזמן הזה אע"פ שבטלו חז"ל הדיבור בלשון הקודש כמו שביאר רבינו בספרו מ"מ הכותב בלשון הקודש הרי הוא מטהר מחשבותיו ורעיוניו ע"י שכולם מוגבלים ונכללים בלשון הבורא יתברך. אבל כשהוא משנה הלשון כדי שתהיה שוה עם לשונות הגויים שיש בהם דברים שאינם נקיים ומחשבות של כפירה, הרי כל דבר שיכתוב באותה הלשון יהיה מוגבל ע"י אותה טומאה וכפירה. וכל זה אפילו אם היו כל השינויים נעשים ע"י שומרי תורה ויראי שמים, כ"ש היום שקמו פריצי הדור להרוס את התורה ועשו שינויים בלשון לתכליתם כדי לנגח את האדוקים ולהמשיכם לרעיונם הטמא שנהיה ככל הגויים.

לכן חגרתי מתני לכתוב ספר שבו ימצא כל אחד תשובה ברורה איזו מילות הן מלשון הציונים כדי שימנע מלכותם, וגם להורות לכל אחד איך יפרש את כוונתו בלשון הקודש, כדי שלא ירגיש את עצמו מוכרח להשתמש בלשונם הטמא. ולא כללתי בו הרבה מהבליהם, רק המילות המצויות ביותר בעוה"ר בספרים קדושים שנתחברו בזמנינו. ולא באתי בספר זה לבאר איסור הדיבור בלשון הקודש בזמן הזה, או ההשתמשות בו למילי דעלמא, וכל ההיזקים הגדולים היוצאים מזה, וכן לא באתי לדבר על השגגה הגדולה שעלתה בזמננו שמלמדים את הבנות דברים של חול בלשון הקודש, ולשון הקודש נעשה ללימוד בפני עצמו חוץ מהספרים הקדושים הנכתבים בו והמלמדות מדברות בו עם התלמידות. שעל כל אלה כבר קדמוני גדולי הדור, ובראשם רבינו הק' במאמר לשון הקודש. רק באתי לברר דבר אחד: שהכותב בלשון הקודש במקום הראוי והמותר ידע ליזהר מלהשתמש במילות שחידשו הציונים, וידע מאיזו מילות ליזהר.

ועתה בהקדמה לספר ראיתי לקבוע כמה כללים שעל ידיהם נוכל בעה"י להבחין בין טהור לטמא. הנה בתחילה צריכים אנו לידע שאין לנו לפסול כל מלה שאין לה מקור בתנ"ך או להכשיר כל מלה שיש לה מקור בתנ"ך. והטעם לזה הוא, דהנה הרבה מילות נמצאות במשנה ובגמרא שאינם נמצאים בתנ"ך, כגון טלית ואתרוג וגט וכתובה ושטר וחירות, ויש לשאול מאין באו. ועל קצתם נראה שבאו משרשים בלשון הקודש אבל מ"מ בודאי נשתנה פירושם ודקדוקן ומי התיר לחז"ל לעשות כן. וי"ל כמו שכתב רבינו בפרק י"ז בשם הרד"ק בהקדמתו למכלול, שנשכח לשון הקודש ולא נמצא בידינו רק מה שנשאר כתוב אצלנו כ"ד ספרי תנ"ך ומילים מועטים בדברי המשנה, והרא"ם בפרשת כי תבוא על הפסוק ארמי אובד אבי הביאו וכתב עוד שנפסדו ממנו כמה וכמה ספרים אחרים חוץ מהכ"ד ספרים שבידינו ודברי המשנה שאצלנו היום הם כדברי המקרא בעצמם מפני שחכמי המשנה קבלו הלשון מפי רואה הספרים הראשונים אשר היו טרם גלותינו ונפסדו ממנו, עכ"ל. ובפרק כ"ח שם הביא מהח"ס בפרשת נח דלשון הקודש הוא רק מה שגילה הקב"ה לנביאיו, ואם אחר זמן הנביאים נתחדשו פעולות ומלאכות ויבואו חז"ל במשנה ובגמרא ויקראו להן שמות איננו לשון הקודש אלא לשון שבדו חכמים. (והח"ס לא דיבר אלא בפעולות שנתחדשו, אבל פשיטא דה"ה דבר שכבר היה מעולם אלא שנקרא בשם חדש כגון אתרוג וגט.) והקשה רבינו עליו מדברי הרד"ק והרא"ם הנ"ל, ותירץ דאותן הספרים שהזכיר הרא"ם היו ספרי הנביאים שלא הוצרכו נבואתם לדורות, ואף שלא כתבו נבואתם מ"מ כתבו המילות שנתחדשו בה בשביל לימוד הלשון. והח"ס לא כתב אלא דאילו היו מחדשים חכמים מילות חדשות לא היה לשון הקודש, אבל באמת לא חידשו שום מילות חדשות רק לקחו ממה שקיבלו מרואה הספרים האלה.

ומ"מ אפילו אם היינו אומרים דהח"ס חולק על הרא"ם וס"ל דמילות כגט ואתרוג אינן לשון הקודש, מ"מ פשיטא דאין לימנע מלהשתמש במילות כאלו, דהא כבר השתמשו בהם חכמי המשנה והגמרא. ויותר מזה מצינו שנכנסו הרבה מילות מלשונות אחרות במשנה ובגמרא, כגון אפיקורוס ואפיקומן וכלונסאות ומלוגמא ומטרופולין שהן מלשון יונית. ואדרבה מזה למדנו שאין לשונות לשון הקודש, ולכן במקום שלא מצינו מילה מפורשת בתנ"ך לאיזה דבר לא חידשו מילה ע"פ כללי הדקדוק וקראו לה לשון הקודש, אלא השתמשו בלשון יונית וארמית ושאר לשונות. ולא באנו בספר הזה לומר שלא ישתמש אדם במילות שאינן מלשון הקודש, רק שלא יתדבק לכת הציונים ע"י שישתמש בשינויים שחידשו הם.

וגם אין להכשיר כל מילה שיש לה מקור בתנ"ך, שהרי הרבה מילות של הציונים באים מתנ"ך אלא ששינו הפירוש קצת, כגון מילת "אפס" שנמצא בתנ"ך הרבה פעמים ופירושו דבר שאין בו ממש (מצודות ציון ישעיה מ"ז), והם השתמשו בו בחכמת החשבון למספר 0. וכן מילת "בגלל" שפירושו כמו מפני, שלא מצינו בתנ"ך שבא אחריו סיפור מעשה, רק שם דבר, וכדכתיב ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף ולא כתיב בגלל שיוסף היה שם, וכן כי בגלל הדבר הזה יברכה ה' אלקיך, ולא כתיב בגלל שעשית הדבר הזה (ואף שבחומש לא מצינו אות ש לפני התיבה רק בספר קהלת,

מ"מ היה יכול לכתוב בגלל אשר, אלא ע"כ דאין בגלל מושך אחריו סיפור מעשה). אבל הציונים משתמשים במילת בגלל במקום because שבענגליש ומוסיפים אחריו אות ש ברוב פעמים. וכן מילת בטח בתנ"ך היינו שנשען על ה' או על חבירו וסומך עליו, אבל הציונים חידשו שבטחון הוא שימור בנין או עיר או מדינה מפני הגנבים והאויבים. וכן רחוב בתנ"ך הוא מקום גדול בעיר שיכולים בני אדם להתאסף שם, כמו רחוב העיר אשר לפני שער המלך במגילת אסתר, אבל הציונים חידשו שהוא הדרך שעליו הולכים ממקום למקום.

ויש מקומות שעשו עוולה גדולה מזו והעזו למעול בדברים קדושים להוציאם למילי דעלמא. וכגון מה שקראו לכל טרקלין גדול "אולם" שהוא חלק מבית המקדש, ומה שקראו לעלעקטרא "חשמל" שהוא שם מלאך, ומה שקראו apostrophe "גרשיים" שהוא אחד מטעמי המקרא, ומה שקראו לסיפור בעלמא "אגדה" שהוא דברי מוסר של חז"ל, ומה שקוראים למשחק כשלא גבר צד אחד על השני "תיקו" שהוא ספק בגמרא שלא נפשט. ומאלה צריך להתרחק מאד, אבל אפילו מן הראשונים שאינם כמו אלה צריך להתרחק, שאין ליתן לציונים שליטה על לשוננו לשנות פירושו למה שרוצים.

ויש מקומות שהציונים הלכו בדקדוק אחר פירוש המילה שבתנ"ך אבל הראשונים והאחרונים לא עשו כן אלא שינו פירוש המילה קצת, וכיון שהמנהג בישראל הוא לשנות פירוש המילה כל מי שישתמש בה בפירוש שבתנ"ך נראה כמתדבק לכת הציונים, ולכן אפילו אם כוונתו לשם שמים יש לימנע מזה מפני החשד. וכגון מילת "אכן" שבתנ"ך פירושו כמו באמת וכמו שתרגם אונקלוס על הפסוק אכן יש ה' במקום הזה בפרשת ויצא. אבל בכל ספרי הראשונים והאחרונים פירושו כמו אבל.

ויש עוד מילות שנמצאים בתנ"ך אלא שחידשו הציונים בנינים חדשים כגון אישי לדבר הנוגע לאיש זה בפרט, ושעון למורה שעות, ויומי לדבר שנעשה בכל יום, וכן רובם על דרך זה וכמו שנראה בפנים. (וידעתי שיטענו הטוענים, מה פשע אם נאמר מאיש "אישי" ומיום "יומי", וכי כל בנין בפני עצמו צריך שיהיה לו מקור? והלא כן מציינו בכל הדורות שעשו בנינים חדשים בלשון הקודש, כגון "גשמי" ו"רוחני" ו"אנושי" ו"איכות" שאינם נמצאים בתנ"ך או בחז"ל? אבל יש כאן שני חילוקים: האחד, שרוב מילות אלה מקורם בספרי הרמב"ם ובחובות הלבבות, שמתחילה נכתבו בלשון ערבי ואח"כ נעתקו ללשון הקודש, וגדולי הראשונים כתבו ספריהם בלשון ערבי והזכירו בהם מושגים שמקורם בפילוסופיא של אותה תקופה, כדי למשוך לבם של אלו שלמדו אותה פילוסופיא וללמדם תורה לפי דרכי מחשבותם. והמתרגמים רצו לשמור על סדר הלשון של המחברים ולכך חידשו דרכים בלשון הקודש להעתיק מלשון ערבי. ומ"מ לא היה זה רק במילות מועטות. אבל הציונים חידשו מילות לאלפים ורבבות וכולן לתכלית זו, שנוכל לדבר בלשון הקודש כמו שמדברים בשאר לשונות, וכשם שבענגליש דבר הנעשה בכל יום נקרא daily כך בעברית נוכל לומר "יומי" וכשם שאומרים בענגליש life daily כך נאמר בעברית "חיים יום יומיים" וכשם שאומרים personal על דבר הנוגע ל person כך בעברית נוכל לומר "אישי" על דבר הנוגע לאיש. ודבר זה משנה את כל הצורה של הלשון והופכו מלשון הקודש ללשון חול. ואילו היו אומרים כל הדברים הלקוחים מלשונות האומות בלשון האומות ממש, לא היה בזה רעה, שהרי הכל היו יודעים שאין זה לשון הקודש. אבל מכניסים את הדברים לתוך הלשון עצמה וזה מטמא את הלשון, שע"י זה מהרסים את הגבולים בין קודש לחול ובין ישן לחדש. והחילוק השני הוא החילוק שהזכיר רבינו הק' שהבאתי דבריו לעיל, שאפילו ספר תורה שכתבו מין ישרף עם האזכרות שבו, שאפילו אם עושים המינים דבר טוב או דבר שאין עליו שום טענה, אין לקבלו מהם. וא"כ איך נקבל את השינויים שעשו הציונים בלשון ונשתמש בהם בתוך ספרי קודש שלנו, לאמר הלא בכל הדורות עשו שינויים בלשון, הא אינו דומה, דהכא נעשה הדבר ע"י המינים, ובפרט שהדבר נעשה כחלק מרעיונם להעמיד מדינה ולצאת מהגלות קודם הקץ, שהוא ענין של כפירה בטובת הגלות ומרידה נגד הקב"ה אפילו אם היו כל העוסקים בו שומרי תורה ומאמינים.)

וכל דבר או פעולה שנתחדש בזמנינו ולא היה בדורות הקודמים, אין לנו לחדש מילה בלשון הקודש בשבילו, אלא צריכים אנו או לכתוב מילה בענגליש או באידיש או בשאר לשונות, או לכתוב בלשון הקודש תכונות הדבר וההשתמשות בו (וכן צריך לעשות אם כותב ספר שיקראו בו הדורות הבאים, דאולי לא יבינו הלע"ז שלנו).

ואם נמצא מילה ישנה שפירושה אינו ברור כ"כ, כגון שנמצא בגמ' או בתנ"ך והמפרשים חלוקים בפירושה, אין להשתמש בה בזמנינו לשום אחד מפירושיה, דנראה כמתגאה לאמר אני הכרעתי מחלקת ראשונים ומצאתי הפירוש

הנכון. ולכן אין לומר חליל על מה שקוראים פלו"ט, וורד על מה שקוראים רא"ז, ואורז על מה שקוראים ריי"ז, שעל כל אלה אין לנו קבלה ברורה.

ובתוך הספר ובסופו אי"ה נדבר אודות חוקי הכתיבה למילות של ענגליש ושאר לשונות, וכן שמות אנשים ונשים ומשפחות, שבענין זה בעוה"ר הרבה טעו אחר הציונים ששינו את חוקי הכתיבה כדי שיראה כל מילה כאילו היא מלשון הקודש.

ואם ישיב עלי הקורא מאיזה גדול שהשתמש באיזה מילה שפסלתי, לפעמים אין זו קושיא כגון שבאותה התקופה עדיין לא נתפשטה לשון הציונים כ"כ ולא היה נחשב בעיני בני אדם כלשון שלהם. וכן יש מילות שכתבתי שאין להשתמש בהם בני אדם פשוטים בספרי הלכה או סיפורים, אבל יש גדולים כמו החזו"א זצ"ל שאפילו באגרותיהם חזרו אחר צחות הלשון והשתמשו במילות שאין בני אדם רגילים בהם, ולדידהו נאה ויאה לכותבם, ואפילו לשאר בני אדם אם באו לכתוב לשון צח מאיזה טעם שהוא יש מקום להתיר, אבל בעלמא לא.

ובזכות שנפרוש מכת הציונים וגם נשמור על טהרת לשון הקודש המסורה לנו מדור דור, יהי רצון שנזכה במהרה בימינו לראות בביטול המדינה שלהם והצלת כל יושביה מן הסכנות הגדולות שנמצאים בה בין ברוחניות ובין בגשמיות, ויתן ה' בלב הציונים עצמם והנלוים עליהם לשוב בתשובה שלימה לפניו ולא ימרדו עוד באומות אלא יבטלו מדינתם ויחכו בשלום ובשלוה לביאת המשיח שיבוא בב"א.